

Rolnummer 2074
Arrest nr. 48/2002 van 13 maart 2002

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over artikel 68*bis*, § 2, 2°, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, zoals ingevoegd bij artikel 1 van de wet van 8 mei 1989 en gewijzigd bij artikel 200 van de wet van 29 december 1990, gesteld door de Arbeidsrechtbank te Dendermonde.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters L. François, P. Martens, R. Henneuse, M. Bossuyt, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman en E. Derycke, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij vonnis van 7 november 2000 in zake P. Lebon tegen het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn van Beveren, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 14 november 2000, heeft de Arbeidsrechtbank te Dendermonde de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 68*bis*, § 2, 2°, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (zoals ingevoegd bij artikel 1 van de wet van 8 mei 1989 en gewijzigd bij artikel 200 van de wet van 29 december 1990) de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, door te voorzien dat het toekennen door het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn van voorschot van onderhoudsgelden wordt beperkt tot de gevallen wanneer de onderhoudsplichtige vader of moeder, of de krachtens artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek onderhoudsplichtige persoon, zich gedurende twee – al dan niet opeenvolgende - termijnen in de loop van de twaalf maanden die de aanvraag voorafgaan, onttrokken hebben aan de verplichting tot betaling van het onderhoudsgeld dat hem of haar ten laste is gelegd, hetzij bij een uitvoerbare gerechtelijke beslissing, hetzij bij een overeenkomst bedoeld bij artikel 1288, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek, na overschrijving van de echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming, en niet van toepassing is op alle tegenover het onderhoudsgerechtigde kind in gebreke blijvende onderhoudsplichtigen ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

De eiseres voor de Arbeidsrechtbank is een alleenstaande moeder met twee kinderen ten laste. Zij geniet een werkloosheidsuitkering. Tussen 1993 en 1997 heeft zij een feitelijk gezin gevormd met een lesbische partner. Binnen die relatie zijn twee kinderen geboren na kunstmatige inseminatie. Na het beëindigen van de relatie werd de vroegere partner door de vrederechter veroordeeld tot het betalen van een onderhoudsgeld van 1.500 frank per kind en per maand. Nadat bleek dat de betrokkene die verplichting niet nakwam, heeft de eiseres voor de Arbeidsrechtbank aan het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn (O.C.M.W.) de toekenning van voorschotten gevraagd op grond van artikel 68*bis*, § 2, 2°, van de O.C.M.W.-wet. Het verzoek werd afgewezen omdat de in het geding zijnde bepaling vereist dat de onderhoudsplichtige de vader of de moeder is of de in artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde persoon, wat *in casu* niet het geval is. Tegen die beslissing komt de eiseres op bij de Arbeidsrechtbank.

De verwijzende rechter overweegt dat het juist is dat de onderhoudsplichtige partner van de eiseres, wat haar verhouding tot de onderhoudsgerechtigde kinderen betreft, niet voldoet aan de wettelijke vereisten. De rechter stelt zich evenwel de vraag of het verschil in behandeling tussen de onderhoudsplichtige vader of moeder of de krachtens artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek onderhoudsplichtige man, enerzijds, en de andere tegenover het onderhoudsgerechtigde kind in gebreke blijvende onderhoudsplichtigen, verantwoord is in het licht van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 14 november 2000 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 27 december 2000 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 30 december 2000.

De Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, heeft een memorie ingediend bij op 12 februari 2001 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 20 maart 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met rechter A. Alen.

Bij beschikkingen van 26 april 2001 en 30 oktober 2001 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 14 november 2001 en 14 mei 2002.

Bij beschikking van 3 oktober 2001 heeft voorzitter A. Arts de zaak voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 23 oktober 2001.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de Ministerraad en zijn advocaat bij op 4 oktober 2001 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 23 oktober 2001 :

- zijn verschenen : Mr. N. Van Laer en Mr. J. Claessens, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers M. Bossuyt en R. Henneuse verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

Standpunt van de Ministerraad

A.1.1. De Ministerraad betoogt in hoofdorde dat de verschillende categorieën van onderhoudsplichtigen die het voorwerp zijn van de prejudiciële vraag niet vergelijkbaar zijn.

A.1.2. In beginsel moeten kinderen op gelijke voet worden behandeld met het oog op hun recht op onderhoudsgeld. Die vaststelling dient evenwel te worden genuanceerd, in het licht van de verschillende vormen van onderhoudsgelden waarop zij aanspraak kunnen maken, op basis van de strikte hiërarchie tussen onderhoudsplichten die door het Burgerlijk Wetboek is vastgelegd.

Een eerste categorie betreft de verplichting tot levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding die bestaat voor de personen bedoeld in de in het geding zijnde bepaling, zijnde de vader, de moeder of de in artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde persoon tegenover het kind wiens afstamming vaststaat of wettig wordt vermoed. In het geval van de eiseres voor de Arbeidsrechtbank gaat het daarentegen om een onderhoudsverplichting die ontstaat door de omzetting van een natuurlijke verbintenis in een burgerlijke verbintenis, die niet vergelijkbaar is met de hierboven beschreven gemeenrechtelijke onderhoudsverplichting.

A.2.1. In ondergeschikte orde meent de Ministerraad dat het voorgelegde onderscheid in behandeling berust op een objectief criterium en niet onevenredig is met het door de wetgever nagestreefde doel.

A.2.2. Het verschil in behandeling tussen de voormelde categorieën van personen is gebaseerd op het criterium van de afstamming. Teneinde de toepassing van artikel 68*bis*, § 2, 2°, van de O.C.M.W.-wet te kunnen genieten, dient de afstamming van de onderhoudsgerechtigde ten opzichte van de onderhoudsplichtige te worden vastgesteld. Volgens de oorspronkelijke versie van die tekst konden voorschotten slechts worden toegekend wanneer de vader of de moeder zich aan hun onderhoudsplicht hadden onttrokken. De wet van 29 december 1990 heeft de verplichting uitgebreid tot de persoon bedoeld in artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek, dit is de man die gedurende het wettelijk tijdvak van de verwekking gemeenschap met de moeder van het kind heeft gehad. Het gaat hier eveneens om een biologische band die ten grondslag ligt aan het recht van het kind op een alimentatievordering. Een dergelijke band is afwezig in de zaak voor de verwijzende rechter.

Het Burgerlijk Wetboek voorziet in diverse rechten en plichten die worden gerangschikt volgens de graad van verwantschap. In die rangschikking staan de rechten en plichten die uit de afstamming voortvloeien op de eerste plaats. De voorwaarden opgelegd door de in het geding zijnde bepaling zijn coherent met die regeling.

A.2.3. De wetgever heeft met artikel 68*bis* van de O.C.M.W.-wet in een specifieke vorm van maatschappelijke dienstverlening, met een bijkomstig karakter, willen voorzien. De betrokkenen kunnen altijd een beroep doen op het O.C.M.W. indien materiële of financiële dienstverlening dient te worden verschaft. Dit verklaart ook waarom beperkende voorwaarden betreffende de maximumuitkering, de naleving van bepaalde termijnen en de beperking tot sommige onderhoudsplichtigen werden opgelegd.

A.2.4. De prejudiciële vraag doet vragen rijzen over het recht van een kind op onderhoudsgeld, de rechtsgevolgen van kunstmatige voortplanting en het recht van homo- en lesbische koppels om een gezin te stichten. Daarbij zijn twee waarden in het geding : enerzijds, de rechten van het kind inzake de vaderlijke en moederlijke afstamming en, anderzijds, de individuele vrijheid van eenieder, daarin begrepen de vrijheid van de vrouw om over haar zwangerschap te kunnen beslissen.

De in het geding zijnde bepaling staat in een evenredig verband met die rechten. Het kind wiens vaderlijke afstamming niet bekend is, verkeert op juridisch vlak in een situatie die niet vergelijkbaar is met die van een kind wiens vaderlijke afstamming wel vaststaat. Door de keuze te doen van een anonieme kunstmatige voortplanting weet de moeder dat haar kind in beginsel nooit de rechten verbonden aan een vaderlijke afstamming zal kunnen genieten. De Ministerraad besluit dat het verschil in behandeling redelijk verantwoord is.

- B -

B.1. De in het geding zijnde bepaling van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn luidt :

« Art. 68*bis*. § 1. Het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn is belast met het toekennen van voorschotten op een of verscheidene welbepaalde en opeenvolgende termijnen van onderhoudsgelden en met de invordering van deze onderhoudsgelden.

§ 2. Het recht op de termijnvoorschotten wordt toegekend wanneer de volgende voorwaarden zijn vervuld :

1° het onderhoudsgerechtigde kind moet zijn verblijfplaats hebben in België en de burgerlijke meerderjarigheid niet hebben bereikt of, na die leeftijd en tot de leeftijd van vijftientig jaar, rechtgevend zijn op kinderbijslag;

2° de onderhoudsplichtige vader of moeder of de krachtens artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek onderhoudsplichtige persoon moet zich gedurende twee al dan niet opeenvolgende termijnen in de loop van de twaalf maanden die de aanvraag voorafgaan, onttrokken hebben aan de verplichting tot betaling van een onderhoudsgeld dat hem of haar ten laste is gelegd hetzij bij een uitvoerbare rechterlijke beslissing, hetzij bij de overeenkomst bedoeld bij artikel 1288, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek, na overschrijving van de echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming;

3° de jaarlijkse bestaansmiddelen van de vader of de moeder die niet de onderhoudsplichtige is, samen met die van het kind, of de jaarlijkse bestaansmiddelen van het kind indien dit meerderjarig is en niet samenwoont met de voornoemde ouder, mogen niet hoger zijn dan 360.000 frank.

Dit bedrag is gekoppeld aan de spilindex 140,77 (rang 57) (basis 100 = gemiddelde van 1981) van de consumptieprijzen, overeenkomstig de bepalingen van de wet van 2 augustus 1971 houdende inrichting van een stelsel waarbij de wedden, lonen, pensioenen, toelagen en tegemoetkomingen ten laste van de Openbare Schatkist, sommige sociale uitkeringen, de bezoldigingsgrenzen waarmee rekening dient gehouden bij de berekening van sommige bijdragen van de sociale zekerheid der arbeiders, alsmede de verplichtingen op sociaal gebied opgelegd aan de zelfstandigen, aan het indexcijfer van de consumptieprijzen worden gekoppeld. Het wordt opnieuw berekend op 1 januari van ieder jaar door er de coëfficiënt 1,02 n op toe te passen, waarbij n het verschil in rang weergeeft tussen de op die datum bereikte spilindex en die welke hiervoor is vermeld.

[...] »

B.2.1. Artikel 68*bis* van de O.C.M.W.-wet voorziet in een recht op een specifieke maatschappelijke dienstverlening, waarbij het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn een dubbele taak wordt opgelegd : enerzijds, het toekennen van voorschotten wanneer aan kinderen verschuldigde onderhoudsuitkeringen niet worden betaald en, anderzijds, het invorderen van de achterstallige onderhoudsgelden bij de nalatige persoon. De in het geding zijnde bepaling schept een subjectief recht ten voordele van het kind dat aan de door de wet gestelde vereisten voldoet om de betaling van voorschotten op het verschuldigde onderhoudsgeld te verkrijgen.

B.2.2. Met de invoeging, door de wet van 8 mei 1989, van die bepaling in de O.C.M.W.-wet, heeft de wetgever willen voorkomen dat kinderen in een situatie van bestaansonzekerheid zouden terechtkomen doordat de aan hen verschuldigde onderhoudsuitkeringen niet worden betaald (*Parl. St.*, Kamer, 1986-1987, nr. 975/1, p. 1).

Het systeem van de voorschotten beoogt tevens diegenen te hulp te komen voor wie het instellen van rechtsvorderingen om hun rechten te doen naleven, moeilijk uitvoerbaar is, omdat dergelijke procedures tijdrovend en duur zijn (*Parl. St.*, Kamer, 1986-1987, nr. 975/1, p. 1; *Parl. St.*, Kamer, 1988, nr. 479/4, p. 4; *Parl. St.*, Senaat, B.Z. 1988, nr. 399-2, p. 2).

De wetgever heeft de tegemoetkoming van het O.C.M.W. willen beperken tot het geval waarin de niet-uitvoering van de onderhoudsplicht wordt ervaren als « een uitdaging voor de billijkheid en de solidariteit » wanneer zij tot gevolg heeft dat « kinderen [...] in een behoeftige toestand terechtkomen », wat het geval is « met name wanneer de onderhoudsgerechtigde en de vader of de moeder die met het kind samenwoont en die de bewaring over het kind heeft, slechts over bescheiden middelen beschikken en aangewezen zijn op de betaling van het onderhoudsgeld om in hun elementaire behoeften te voorzien » (*Parl. St.*, Kamer, 1986-1987, nr. 975/1, p. 1). De wetgever heeft de oplossing verworpen die had voorzien in de automatische betaling van het onderhoudsgeld ten laste van een overheidsinstelling, aangezien zijn doelstelling, die erin bestaat « de voorgestelde oplossing te beperken tot de laagste inkomenscategorie » (*Parl. St.*, Kamer, B.Z. 1988, nr. 479/4, p. 4), deel uitmaakt « van een armoedebeleid » (*ibid.*, p. 9).

Die doelstelling is vertaald in de bepaling die is ingeschreven in artikel 68*bis*, § 2, 3°, die de toepassing van de wet afhankelijk stelt van de voorwaarde dat de jaarinkomsten van de vader of de moeder die geen onderhoudsplicht heeft, samengevoegd met die van het kind, niet hoger zijn dan 360.000 frank geïndexeerd.

B.2.3. Aanvankelijk had de regeling enkel betrekking op onderhoudsgelden verschuldigd door de vader of de moeder. Door de wet van 29 december 1990 werd het toepassingsgebied van de maatregel uitgebreid tot degene die met de moeder gemeenschap heeft gehad tijdens de wettelijke conceptieperiode (artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek).

Blijkens de parlementaire voorbereiding had die wijziging tot doel « de gelijkheid van alle onderhoudsgerechtigde kinderen te waarborgen » (*Parl. St.*, Senaat, 1990-1991, nr. 1115/1, p. 85). Zij heeft evenwel de aldus geformuleerde doelstelling niet bereikt, aangezien bijvoorbeeld grootouders, in geval van verzuim van de ouders, tot de

onderhoudsplicht kunnen worden veroordeeld op grond van de in samenhang gelezen artikelen 205 en 207 van het Burgerlijk Wetboek.

B.2.4. De verwijzende rechter vraagt het Hof of artikel 68*bis*, § 2, 2°, van de O.C.M.W.-wet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt doordat in het recht op de toekenning van voorschotten op onderhoudsgelden enkel voorzien is wanneer de vader, de moeder of de in artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde man zich aan de verplichte betaling van onderhoudsgeld hebben onttrokken in plaats dat die bepaling zou kunnen worden aangevoerd ten aanzien van iedere onderhoudsplichtige ten voordele van een kind.

B.3. Het Hof wordt niet ondervraagd over de burgerrechtelijke regels inzake de onderhoudsverplichting ten opzichte van kinderen, noch over de toepassing die de vrederechter te dezen eraan heeft gegeven.

B.4. De waarborg van artikel 68*bis* van de O.C.M.W.-wet is ingesteld in het belang van het kind dat zelf de rechthebbende is op die vorm van maatschappelijke dienstverlening. In het licht van de door de wetgever nagestreefde doelstelling om onderhoudsgerechtigde kinderen ook effectief de betaling van onderhoudsgelden te waarborgen, ten aanzien waarvan een uitvoerbare rechterlijke beslissing is genomen en zonder welke zij zich in staat van behoefte zouden bevinden, is het niet redelijk verantwoord om bepaalde kinderen van die waarborg uit te sluiten. Een dergelijke uitsluiting is onbestaanbaar met de in B.2.2 beschreven doelstelling, namelijk te vermijden dat het niet nakomen van de onderhoudsplicht sommige kinderen in een situatie van bestaansonzekerheid zou brengen, en met de in B.2.3 vermelde doelstelling de gelijkheid van alle onderhoudsgerechtigde kinderen te waarborgen.

B.5. De vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 68*bis*, § 2, 2°, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat het recht op voorschotten op onderhoudsgelden wordt beperkt tot de gevallen waarin de nalatige onderhoudsplichtige de vader, de moeder of de in artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde man is, zelfs wanneer buiten die gevallen de onderhoudsaanspraak van het kind bij een uitvoerbare rechterlijke beslissing is vastgesteld.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 13 maart 2002, door de voormelde zetel, waarin rechter E. De Groot wettig verhinderd is en rechter J.-P. Moerman zich moet onthouden.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

A. Arts